

VETERINÀRIA



Quins són els efectes de la processionària o eruga del pi en les nostres mascotes?

Projecte veterinari sobre alimentació per a població maternoinfantil

Celebrades les assemblees generals ordinària i extraordinària del COVIB

Reunió amb la consellera de Salut per assentar les bases d'un diàleg fluït

VSF # els nostres centres # assessoria jurídica # H^a de la Veterinària # jubilats # avepa # semilla # cas clínic



Foto: Jaime Reina

NOTA: Si a qualche col·legiada o col·legiat li agradaria participar en aquesta secció de la revista, tan sols ha d'enviar una foto als següents correus electrònics: jreina10@hotmail.com o jsans@dirkom.com. El comitè de redacció en prendrà la decisió final. Moltes gràcies.

editorial

sumari

- Avepa: Cursos i formació continuada **4**
- Seguretat Alimentària: Grasses 'trans' en aliments **5**
- Veterinari sense fronteres **6**
- H^a de la Veterinària: Control sanitari de carns d'origen animal **7**
- Portada: La processonària del pi i els seus efectes **8**
- Perfil Col·legial: Ely Fernández Palomares **11**
- Actualitat: Reunió del COVIB amb la consellera de Salut · Situació Zika a Balears **12**
- Actualitat: Assemblees ordinària i extraordinària **13**
- Actualitat: Jornada medicació èquids · Entrevista **13**
- Actualitat: Projecte veterinari sobre alimentació **15**
- Art al COVIB · Jornada formativa **16**
- Cas clínic: presentació · Actualitat **17**
- Els nostres centres veterinaris: Consultorio Veterinario Vidal Bonet **18**
- Col·lectiu de Veterinaris Jubilats **20**
- Assessoria Jurídica: Bufet Antonio Font **21**
- Cas clínic: resolució **22**
- Semilla: Presència de la CAEV a Balears **23**

Gràcies, senyor Solà

Tant de bo la virtut de la seriositat i el compromís fossin més habituals i reconegudes en aquest món que ens ha tocat viure. Es tracta, sens dubte, de dues qualitats que van de la mà de la confiança. I la confiança, per la seva part, és un tret primordial en tots els àmbits de la vida. Per això, tenir confiança amb una persona amb la que un treballa colze a colze és la millor de les fortunes que es poden tenir: Francesc Solà, el senyor Solà, ha deixat enguany la coordinació de la revista VETERINÀRIA després de un bon grapat d'anys com a focus i guia d'aquesta humil publicació trimestral –més o manco puntual gràcies a ell– que tracta de reflectir l'actualitat del col·lectiu veterinari de les Illes.

El senyor Solà ho ha donat tot per complir amb el que un dia se li va encomanar i sempre ho ha fet amb la major professionalitat i compromís possibles. Amb una disciplina militar, ha dit blanc quan era blanc i negre quan era negre, cercant també les tonalitats grises, sempre tan necessàries, i deixant treballar els professionals dins els seus àmbits, sense ficar-s'hi però sense donar lloc a la relaxació. "Tenim un compromís amb els col·legiats". "Hem de xerrar amb més gent de Menorca, i d'Eivissa, i de Formentera", deia habitualment, sabent que es tracta de la revista de totes i tots. Per això, com ha fet el president del Col·legi, Ramon Garcia, en multitud d'ocasions, i també els altres companys del comitè de redacció, vull aprofitar aquestes línies per agrair el senyor Solà la seva feina i dedicació i també que ens hagi mostrat aquestes virtuts, les seves, en tots aquests anys. Ara amb Jesús Martínez al capdavant, des del comitè de redacció intentarem estar a l'alçada i tractarem de mantenir el nivell de la revista.

Gràcies, senyor Solà. Si vol tornar, ja sap on som.

Formació continuada d'urgències en neurologia

AVEPA organitza dues activitats a Mallorca, per febrer i març



gades, donen una actualització molt clínica sobre la malaltia bronquial, vessaments pleurals, hipertensió arterial sistèmica i cardiomiopaties en moixos. Navalon, que treballa a l'Hospital Ars Veterinària de Barcelona, és vicepresidenta del Grup de feina d'AVEPA, d'Especialistes en Cardiologia i aparell respiratori GECAR i membre de l'ESVC (European Society of Veterinary Cardiology).

Maneig de malalties en col·lectivitats felines

Llibertat Real, acreditada en medicina felina per Avepa, va ser l'encarregada d'impartir el 13 de febrer a l'Hotel Los Molinos d'Eivissa, el curs organitzat pel COVIB en el qual s'oferí una actualització en el maneig de malalties infeccioses respiratòries en col·lectivitats felines. Igualment, es posà l'accent damunt les malalties de la cavitat oral i nasofaringe felines, complicacions més habituals d'allò que es pensa.

Seminari de radiologia a Menorca

El passat 5 de març se va celebrar a l'Hotel Capri de Maó el seminari de radiologia d'Avepa, que va córrer a càrrec de la doctora Amàlia Agut, catedràtica del departament de Medicina i Cirurgia Animal i responsable del servei de Diagnòstic per Imatge de l'Hospital Veterinari de la Universitat de Múrcia. El temari començà repassant les tècniques avançades d'imatge en les patologies de la columna vertebral, per passar a explicar la utilitat i limitacions de la radiografia en les malalties d'ossos del desenvolupament i finalitzar amb l'ecografia com a complement de la radiografia abdominal.



La veterinària Maria Ortega va ser la ponent, el passat 19 de març, de la formació continuada d'AVEPA sobre urgències en neurologia, una sessió amb notable afluència de gent. La ponent aportà les claus per a un correcte abordatge i aproximació diagnòstica en traumatismes cranioencefàlics i espinals, i en estatus epilèptics. Exposà les seves causes i conseqüències i també els tractaments d'urgència necessaris. La sessió pretenia, en definitiva, dotar el clínic dels coneixements que li perme-

tessin anticipar-se en situacions d'urgència i optimitzar les expectatives en cada cas. Ortega és acreditada neurologia-neurocirurgia per AVEPA i fa feina en el Centre Clínic Veterinari Indautxu (Bilbao).

Cardiorrespiratori en moixos

Un mes abans, el 20 de febrer, es realitzà a Mallorca la jornada de formació continuada d'Avepa en cardiorrespiratori en moixos, a càrrec de Iolanda Navalon. La sessió consta de quatre xerrades que, ple-

La Comisión Europea propone fijar límites máximos del contenido de las grasas trans en los alimentos

Las grasas trans se definen como aceites grasos insaturados, principalmente de origen vegetal, que se someten a un proceso físico-químico de hidrogenación parcial con el objetivo de conferirles un estado semisólido.

Gracias a este procedimiento, pueden emplearse como ingredientes que dotan de estabilidad y consistencia a multitud de productos de gran consumo, como es el caso de algunas margarinas, galletas y productos de bollería, palomitas de maíz para microondas, pastelería industrial, caramelos, snacks salados y dulces, helados, precocinados, salsas y buena parte de productos englobados en la familia del fast-food.

La fuente dietética principal de las grasas trans industriales, por lo tanto, son los aceites vegetales parcialmente hidrogenados. Estos contienen generalmente grasas saturadas e insaturadas, encontrándose en éstas últimas en proporciones variables (desde unas pocas hasta un 50%) de acuerdo con la tecnología de producción empleada. Aunque también pueden encontrarse grasas trans de manera natural en la grasa de animales de las especies bovina, ovina y caprina, así como en su carne y en su leche.

Un consumo alto de grasas trans en la dieta incrementa seriamente el riesgo de padecer enfermedades cardíacas. De hecho está comprobado que el riesgo de morir por esta causa aumenta entre un 20 a un 32% cuando el 2% de la energía diaria ingerida es consumida como grasas trans comparada con otras grasas o carbohidratos. La OMS recomienda no consumir más de un 1% de la energía ingerida como grasas trans y la Autoridad Europea de Seguridad Alimentaria (EFSA) propone que su ingesta sea lo más baja como sea posible dentro del contexto de una dieta nutricionalmente adecuada.

De los estudios recabados de varios países de la Unión Europea se concluye que la mayoría de productos alimenticios analizados contienen menos de 2 gramos de grasas trans por 100 gramos de grasa. Incluso en muchos de éstos los niveles están por debajo de los 0,5 gramos. No obstante todavía existen en el mercado europeo productos con altos niveles, entre los que se encuentran los produc-



tos de bollería y pastelería con más de 2 gramos, y otros como las palomitas de maíz para microondas y algunas galletas con niveles entre 40-50 gramos.

El asunto preocupa, y mucho, de tal manera que en Estados Unidos, la Food and Drug Administration (FDA) adoptó una decisión el pasado junio para eliminar los aceites parcialmente hidrogenados de los alimentos en 3 años. Aquí, en Europa, la Comisión Europea tras la publicación del Reglamento (UE) 1169/2011 que regula la Información Alimentaria, ha sido encomendada a elaborar un informe sobre la presencia de las grasas trans en los alimentos y en la dieta general de la población, con el objetivo de evaluar el impacto de los medios más adecuados para lograr su reducción y, al mismo tiempo, posibilitar a los consumidores a que puedan tomar decisiones más saludables con los alimentos que adquieren.

El informe de la Comisión, publicado con fecha 3 de diciembre de 2015, analiza diferentes medidas encaminadas a disminuir la presencia de las grasas trans en los alimentos y su reducción en la dieta, como son: el etiquetado obligatorio en los alimentos acerca del contenido en grasas trans, el establecimiento de límites legales sobre su contenido, y los acuerdos voluntarios adoptados por la industria alimentaria para su reducción consistentes en la reformulación de sus productos.

Del análisis se concluye que lo más efectivo en términos de salud pública,

protección de los consumidores y compatibilidad con la existencia del Mercado único es el establecimiento de límites legales en el contenido de grasas trans de origen industrial en los alimentos.

Las reducciones en el contenido de las grasas trans están orientadas a las que se producen de manera industrial dado que son las que se pueden modificar con la reformulación de los productos y el uso de diferentes tecnologías alimentarias, mientras que las presentes en la grasa de los rumiantes son relativamente estables.

A partir de la publicación del informe la Comisión lanzará una consulta pública y llevará a cabo una evaluación de impacto, con el objeto de emitir una propuesta legislativa al Parlamento Europeo y al Consejo.

Aunque en la actualidad no es posible indicar el contenido de grasas trans presentes en los alimentos, los consumidores pueden saber consultando la lista de ingredientes de un producto si contiene aceites parcialmente hidrogenados y, por lo tanto, saber si podría contener grasas trans. En el etiquetado también puede evidenciarse en algunos casos la presencia de aceites vegetales totalmente hidrogenados aunque en estos toda la grasa está en forma de ácidos grasos saturados, por lo que puede descartarse la presencia de grasas trans.

El informe completo puede consultarse a través del siguiente link:

http://ec.europa.eu/dgs/health_food-safety/dyna/enews/enews.cfm?al_id=1650

VSF Illes Balears es reactiva



Curs 'Educació crítica per a un nou model alimentari, social i econòmic' per a professorat de secundària realitzat conjuntament amb el CEP Menorca. Cedida per VSF

Podríem dir que la delegació de Veterinaris Sense Fronteres-Justícia Alimentària Global a les Illes Balears ha passat un temps en estat d'hibernació, parafrasejant l'accepció biològica clàssica del terme, i també avui en dia de les noves tecnologies (TICs). Com a veterinaris, i usuaris més o menys voluntaris de les TICs, sabem que la hibernació va inherentment lligada al despertar, i aquest moment afortunadament ha arribat.

No entrarem a detallar els motius d'aquesta letargia. Simplement esmentar que tenen a veure amb la dinàmica del voluntariat (lògicament, i per estar constituït per persones, variable, i d'aquí la importància d'ampliar la nostra base), i així mateix per les possibilitats de finançament.

La hibernació ha ocasionat la returada d'algunes activitats en les quals la nostra delegació ha estat en determinats moments capdavantera. Entre aquestes accions cal destacar la tasca contínua de sensibilització en el nostre entorn que des dels seus inicis ha fet VSF-Illes Balears, amb l'objectiu que la població balear prengué consciència de les causes reals de la fam i pobresa, promovent alhora models alternatius. També des de la nostra delegació s'ha realitzat una bona feina en quan a la sol·licitud d'ajudes públiques per a projectes de cooperació al desen-

volvament *in situ*, els quals han donat molt bons resultats.

Una altra de les activitats destacades de la delegació ha estat la seva aportació periòdica a la revista del Col·legi, la qual també s'ha reduït en els darrers temps, mancança que com veis hem decidit esmenar.

És hora doncs de remuntar, remun-tada que s'ha concretat ja en diferents projectes en què la delegació balear de VSF es troba actualment implicada. Vos feim cinc cèntims d'un d'aquests projectes: *Alimentació*. *Alimentació* és una iniciativa finançada per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECID), de caràcter pioner, i consisteix en un programa de sensibilització, educació i suport a la comunitat educativa destinat a despertar consciència crítica i a promoure l'acció davant les conseqüències negatives del model alimentari dominant en l'actualitat. Treballant aquest programa en els centres educatius pretenem que docents, nins i nines, adolescents, i de rebot els seus familiars, se n'adonin de la interrelació existent entre els nostres hàbits alimentaris i els problemes de la fam i la pobresa a nivell global. I de com la modificació d'aquests hàbits, i dels de compra lògicament, optant, com es feia abans, pels aliments de temporada, locals i preferiblement ecològics, ens duu cap a un

nou model alimentari. Aquest canvi permet que les comunitats del Sud puguin dirigir els seus productes agrícoles a satisfer les necessitats alimentàries pròpies, que pagesos i pageses del Nord vegin la seva tasca retribuïda de forma més justa, on el medi ambient es vegi clarament beneficiat (gràcies als models de producció agroecològics i la reducció de la distància entre producció i consumidor) i que la salut del consumidor, així com la qualitat organolèptica dels aliments, es vegin reforçades. És en definitiva apropar als centres educatius el concepte, i les propostes, de la Sobirania Alimentària, com a paradigma que VSF defensa i que ha de retornar a les comunitats el dret a administrar de forma autònoma els seus recursos agroalimentaris com a punt de partida essencial per a eradicar la fam i la pobresa. Val a dir que *Alimentació*, que ha assolit tal nivell d'èxit que VSF en conjunt l'ha adoptat com a eina especialment útil per a treballar el concepte de Sobirania Alimentària en les edats infantils i adolescents de tot l'Estat, va ser dissenyat íntegrament per dues membres extraordinàries de la nostra delegació.

Des de l'any 2010, *Alimentació* s'ha anat desplegant en diversos centres educatius, primer de primària i després també de secundària, de Mallorca i Menorca. L'experiència, molt positiva, ens dóna coratge per continuar amb noves iniciatives. De fet ja s'ha començat a desenvolupar un nou projecte titulat *El sucre, un dolç molt amarg*, amb el suport de la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació del Govern Balear. Aquest projecte, pretén sensibilitzar i difondre a nivell de les illes la Campanya 25 grams de VSF (www.25gramos.org), i utilitza el sucre com exemple paradigmàtic dels problemes que origina el model agroalimentari actual. La campanya, a més de sensibilitzar la població en general i des dels centres educatius, exigeix polítiques públiques que desincentivin el consum de sucre i ofereix alternatives alimentàries per endolcir la dieta sense sucre. Però això ho deixem per a propers articles.

El control sanitario de las carnes de origen animal para consumo humano (II)

Comentaba el trimestre pasado, que Balears con el nombramiento del veterinario Francisco Manresa como Veedor de Carnes de Palma en 1816, hecho éste ratificado en 1826, se incorporaba al grupo de cabeza de las regiones españolas que responsabilizaban a esta joven profesión, para llevar a cabo la inspección sanitaria en los mataderos.

El hallazgo de un legajo de documentos del Ayuntamiento Constitucional de Palma, fechado en 1859, (Legajo 1043 N° XXV), fue de especial interés para conocer la evolución del control sanitario de las carnes en la ciudad de Palma y obtener algunos datos interesantes para la Historia de nuestra profesión.

El primer documento de interés del legajo, era el Boletín Oficial Balear, n° 41 19, de fecha 6 de abril de 1859, que publicaba una Real Orden del Ministro de la Gobernación con el *Reglamento para la Inspección de carnes en las provincias* y que finalizaba con la siguiente recomendación: *“La Sección Primera opina que el Consejo (de Sanidad del Reino) puede consultar al Gobierno la aprobación del Reglamento, y aun indicar, si así lo estimase, que en todas las provincias y cabezas de partido, conviene que haya uno igual por el que se rijan los inspectores de carnes, con intervención directa de las municipalidades”*.

La trasposición de esta Real Orden en el Boletín Oficial Balear, finalizaba con el siguiente párrafo del Gobernador Civil de las Islas: *“Y he dispuesto se publique con el Reglamento a que hace referencia, en el Boletín Oficial de esta provincia, encargando a las corporaciones municipales de la misma su más estricta observancia, y muy particularmente a los pueblos cabeza de partido. Palma 4 de abril de 1859. – José Primo de Rivera”*.

El Reglamento antes citado, especificaba en su artículo 2° que *“Habrá en*



Ajuntament de Palma (1839). J. B. LAURENS, *Souvenirs d'un voyage d'art a l'île de Majorque*. Foto cedida per Tomeu Anguera

todos los mataderos un Inspector de carnes nombrado entre los profesores de Veterinaria, eligiendo de los de más categoría, y un delegado del Ayuntamiento”.

Transcurridos unos meses, el 1 de febrero de 1860, el veterinario Bartolomé Cursach, vecino de Palma, que desde el año 1849 era Veedor 2° en la matanza de reses y vigilancia de los mercados de esta ciudad, solicitaba la plaza de Inspector de carnes, cosa que hacía igualmente el 1 de marzo de 1860, Gabriel Carbonell Miralles, veterinario igualmente de Palma.

La retribución del personal sanitario de los Ayuntamientos, en aquellas fechas dependía directamente de los Ayuntamientos, por lo que no eran proclives a incrementar su plantilla, y así se traslucía del informe de su Secretaría en la reunión de la Comisión de Gobierno de Balears, celebrada en fecha 14 de Julio de 1860, en el que destacaban que la antes citada Real Orden no era de obligado cumplimiento para las provincias que no lo solicitaran, y que, además, las funciones que se pretendían instaurar ya eran cum-

plidas en el caso de Palma desde 1816 por el Veedor Francisco Manresa (Veterinario) y desde 1831 por el Veedor Guillermo Miralles (Albéitar/Menescal) al que desde 1842, le ayudaba en estas tareas como Veedor 2°, Bartolomé Cursach, uno de los veterinarios solicitantes, a consecuencia de lo cual informaban al Consejo de Sanidad que desestimaban las peticiones recibidas.

El 25 de mayo de 1861, el veterinario Gabriel Carbonell, solicitaba de nuevo la plaza de Inspector de carnes que el Ayuntamiento no había creado, proponiendo, la gratuidad de sus servicios para no gravar los presupuestos de la corporación.

Por otra parte, el 28 de mayo, Bartolomé Cursach comunicaba al Ayuntamiento, que él, en su cargo de Veedor, realizaba idénticos cometidos a los que marcaba el Reglamento aprobado por Real Orden de 25 de febrero de 1859, por lo que proponía que sin modificación de su retribución como Veedor, se cambiara la denominación de su puesto de trabajo por la de Inspector de carnes.

Esta vez el Ayuntamiento de Palma, el 16 de julio de 1861, liberado ya de los problemas de incremento de personal, y en consecuencia de mayores gastos, aceptó la propuesta de Bartolomé Cursach con una sola variación: De ahora en adelante los veterinarios responsables de estos cometidos como funcionarios públicos se denominarían *Inspectores de víveres*, que a todo este se extendía su cometido. Propuesta que aprobó igualmente el Consejo de Sanidad Balear, para su puesta en marcha.

La profesión veterinaria daba así un paso cualitativo más en las responsabilidades oficiales de la Sanidad Pública de las Islas.

El turista del pinar

La plaga d'eruga del pi o processionària (*Thaumatopea pytocampa*) ha arribat enguany abans a les Illes, provocant les habituals molèsties a persones i un repunt d'intoxicacions en cans i moixos



8

La curiositat que té un animal per allò desconegut li pot jugar de vegades males passades. Ocorre habitualment a finals d'hivern, quan entren en escena els casos d'intoxicació per contacte amb l'eruga del pi o processionària (*Thaumatopea pytocampa*), una plaga que es fa més visible en aquesta època de l'any. Aquest lepidòpter, que entrà a Mallorca l'any 1942 en el cepelló d'unes plantes de pi de jardí i s'estengué ràpidament per tota la geografia il·lenca, provoca autèntiques molèsties a persones i animals en alguna de les fases del seu cicle biològic. Enguany, aquests episodis s'han avançat notablement per diversitat de factors.

Per entendre-ho, en primer lloc convé explicar quin és aquest cicle i quan dóna inici. El cicle biològic de la processionària es divideix en 4 fases ben diferenciades: ou, eruga (larva), crisàlide (pupa) i imago (adult o papa-



Foto cedida per José Villalobos

llona). L'espècie passa la major part del cicle vital en la forma d'eruga, que és quan causa o pot arribar a causar danys importants a les plantes que ataca i afeccions al·lèrgiques a les persones. A finals d'estiu les papallones surten de la terra. Les femelles, fecundades, dipositen els ous a les fulles dels pins. Unes setmanes després els ous eclosionen i en sortiran les erugues, que van defoliant el pi i van construint (a partir de novembre) els nius o bosses, on romanen un temps, formant grups d'uns 200 individus. Durant aquesta fase solen desplaçar-se el mínim possible i s'alimenten de les acícules properes. A començaments de primavera arriba el

moment clau del cycle, que és quan per mor de la pujada de la temperatura les erugues surten de la bossa i es desplacen en processó baixant dels arbres. És en aquesta fase quan l'exposició a la plaga, tant en humans com en animals, és més freqüent i quan es produeixen els episodis epidemiològics a causa dels pèls urticants que presenten les erugues i que, en contacte amb la pell de les persones o dels animals domèstics, produeix fortes picors i inflamació. Així les coses, les erugues migren en processó guiades per una femella que teixeix un fil conductor. El destí és un lloc ideal per enterrar i formar les crisàlides, que sortiran a finals d'estiu següent com papallones i donant de nou inici al cycle.

S'avança el cycle

Enguany s'han produït una sèrie de factors que possiblement hagin accelerat en el temps el cycle de la processionària. Així ho exposa José Villalobos, enginyer agrònom de l'Ajuntament de Lluçmajor, que dirigeix els tractaments preventius contra la plaga en el municipi mallorquí des de fa un grapat d'anys. En opinió seva, "enguany, la temperatura per hivern ha estat més suau del que és habitual i probablement ha produït una menor mortalitat en l'eruga. Aquest fet, a més a més, segurament hagi pogut avançar el cycle". Segons el servei de Sanitat Forestal del Govern de les Illes Balears, a Mallorca i Menorca el fred i les gelades ocasionals provoquen que el període de desenvolupament de les erugues es dilati en el temps, des de finals de febrer fins a principis de març a les zones més altes i per tant més fredes. "Per altra banda –continua l'enginyer– es produï un fet un tant inusual els passats mesos d'agost i setembre, que foren unes precipitacions abundants i molt localitzades en uns dies, una circumstància que segurament contribuï a reblanir la terra en una etapa clau en el cycle, com és el moment en el qual les papallones en surten i volen cap als pins a posar els ous". Segons dades de l'AEMET, entre el 15 d'agost i el 10 de setembre caigueren a Lluçmajor uns 90 litres per metre quadrat, una quantitat molt superior a la mitja de l'època.

Existeix, a més, un tercer factor que ha pogut motivar l'increment de la pro-



cessionària que és que enguany a les Illes no s'han dut a terme les fumigacions que sí realitzà la Conselleria el passat any, extrem sobre el qual Villalobos es mostra caut. En tot cas, personalment sí aposta per la lluita biològica de manera preventiva, amb l'aplicació d'una bactèria inòcua per a persones i animals, la 'Bacillus

“La temperatura per hivern ha estat més suau del que és habitual i probablement ha produït una menor mortalitat en l'eruga”, diu José Villalobos

Thuringiensis', que roman a les fulles dels pins i afecta l'eruga per ingestió. "És un mètode efectiu i eficient en nuclis urbans en els quals no es poden emprar altres mètodes de lluita", explica.

Altres formes de combatre la plaga, al marge de les fumigacions aèries (que el passat any provocaren certa polèmica i debat entre l'opinió pública), són la col·locació en els pins de bosses amb feromones durant l'estiu per atrapar la papallona, la destrucció directe dels bossos d'erugues dels arbres, entre novembre i febrer, o l'endoteràpia o la injecció d'insecticida en el tronc dels pins durant els estats inicials del cycle, entre octubre i novembre. En aquest cas, el producte sistèmicament ascendeix pel tronc fins arribar a les fulles, que són menjades per l'eruga, causant-li finalment la mort.

Més consultes?

Lluís Riera, cotitular de l'**Hospital Canis Mallorca**, certifica enguany en el seu centre un notable increment del número de consultes per intoxicació a causa de la processonària. Explica que "el contacte es pot produir amb la filera de processonària en moviment, amb nius caiguts a terra que fan desprendre en l'entorn els pèls urticants o també amb pèls portats pel vent que donen per exemple afeccions oculars. Les localitzacions, el pronòstic i les seqüeles de les lesions estan estrictament relacionats amb la part del cos afectada, amb la intimitat del contacte i amb la precocitat del tractament. La localització més freqüent és l'oral que, al seu torn, es pot classificar en glositis (llengua) o quilitis (llavis)": "Hem tingut dies de tres casos, una xifra major que en anys precedents", explica Riera.

En canvi, Delia Saleno, titular de **Veterinari Son Dureta**, no ha detectat aquest

increment de manera tan evident: "Seuim rebent i tractant aproximadament el mateix número de casos: uns 3 o 4 per setmana. Fins i tot diria que n'hem tingut menys que l'any passat en aquestes alçades. I la majoria ens arriba de Calvià". El veterinari Juan José Fernández, de **CalviàVet**, a Santa Ponça, coincideix amb Delia, tot i que sí ha apreciat un avançament en l'època de les consultes: "No veiem que hi hagi hagut més casos, però sí que han començat abans. Hi ha zones amb molta processonària, per exemple Cala Vinyes, però no es produeix una incidència directa entre la quantitat de plaga i la casuística, per ventura perquè la gent està més conscienciada". Juan José sí destaca, en canvi, un major nombre de diagnòstics d'uveïtis en la seva clínica, suposadament associats a la plaga malgrat la impossibilitat científica de demostrar-ho: "Hi ha una gran coincidència entre l'increment d'aquesta tipologia de casos i els mesos de presència de l'eruga en aquesta fase, per la qual cosa considero que n'és la causa, tot i que és molt complicat apreciar el moment en què es produeix aquesta inflamació, contràriament al que passa amb les estomatitis". A la zona nord, Marcos Makowski, de la **Clínica Veterinària Moixica**, diu que només ha tractat un cas enguany, probablement a causa d'una major previsió dels propietaris que s'hagin pogut trobar en aquesta situació en anys precedents.

Des de l'**Hospital Llucmajor** expliquen, en canvi, que han tingut més casos: "A més -afegeixen- enguany va començar més prest. Pel gener ja vam veure els primers casos". Respecte les xifres, "entre les tres clíniques de 2 a 5 consultes per setmana; les darreres setmanes ha anat minvant", clouen. Per la seva banda, Maria Magdalena Adrover, de **Veterclínic SLP**, a Son Servera i Capdepera, explica que les consultes per intoxicacions a boca i ulls per processonària s'han avançat "uns dos mesos" i també que s'han donat en un flux superior a 2015: "Hem tingut entre 3 i 4 casos per setmana", assegura. Finalment, Guillem Riera, director clínic d'**Aragó Hospital Veterinari**, certifica en el seu cas un major nombre de casos i ingressats enguany respecte del passat exercici: "Tinguérem 13 casos el 2015 i 17 el 2016. Enguany hem tingut 3 ingressats vers un l'any passat". "La

impressió que tenc és que hi ha hagut més casos, i possiblement sigui per canvis d'estratègia de lluita contra la processonària. El juliol 2015 no es varen instal·lar les trampes per a les papallones i el desembre i gener no s'ha fumigat. Personalment, pens que això, i no l'hivern tan càlid que hem tingut, és la causa de l'increment de processonària al nostres pinars", acaba dient Guillem Riera.

Com actua la toxina?

La toxina que s'allibera dels pèls de l'eruga es diu taumatopenia i és una haloproteïna que ocasiona l'alliberament d'histamina per desgranulació dels mastòcits, provocant així una potent reacció inflamatòria perllongada per la permanència dels pèls que es queden clavats a la zona mucocutània gràcies a la seva particular estructura. Els pèls del dors de l'artròpode estan protegits per estructures tegumentàries i, en cas de perill, el pèl es trenca i l'ampolla allibera la toxina; cal considerar també el contacte indirecte, és a dir, no amb l'eruga directament, sinó amb el seu niu, on es troba certa quantitat d'exsudat larvari i pèls urticants. És per això que els nius caiguts poden ser font de contagi si són manipulats pels animals.

Tractaments

És convenient rentar la llengua o la zona afectada amb aigua calenta, ja que la calor desactiva la toxina. També es pot aplicar vinagre o sabó a la zona afectada i ha d'evitar-se fregar la part lesionada, ja que així es poden trencar els pèls danyats, alliberant la toxina. El tractament mèdic, per la seva part, es basa en l'ús de corticoides d'acció ràpida (dexametasona, succinat de metilprednisolona), intravenosos o intramusculars, associats o seguits en els dies següents per antihistamítics.



Fotos cedides per Canis Mallorca

Ely Fernández Palomares

Una luz para los exóticos

Ely Fernández (Granada, 1980) tenía muy claro desde jovencita que su vocación la llevaría a moverse en un escenario formativo concreto aunque heterogéneo. Sabía que estudiaría algo relacionado con niños o con animales y finalmente, con el impulso final de su padre, se decantó por la veterinaria, disciplina que casi abandonó dos años después si no llega a ser porque entró en contacto con la medicina de exóticos. "Con 19 años estaba desilusionada porque lo que estudiaba en la carrera no me motivaba, no era lo que esperaba, y me planteé abandonarla; pero entonces llegó el verano y comenzó unas prácticas con el veterinario de exóticos Sergio Samiento, en Palma, y también en Marineland. En ese momento decidí que terminaría la carrera y que sabía perfectamente hacia dónde encaminaría mi especialización. Afortunadamente así ha sido", explica ahora Ely desde el despacho que ocupa unos días a la semana en el Hospital Canis Mallorca, donde trabaja como autónoma para encargarse de toda la casuística relacionada con animales exóticos. Ha sido un largo y tortuoso camino hasta llegar aquí.

Nacida a medio camino entre Mallorca y Granada, de donde es originaria su familia, Ely se crió en la Isla a pesar de que nació en las faldas de Sierra Nevada, donde su madre, enfermera, se desplazó específicamente para tenerla. "Ella había trabajado allí hasta hacía poco y le daba más confianza; mi hermano menor sí nació en Mallorca", detalla. Una vez haberse decantado por la veterinaria, estudió en la Universidad de Córdoba. Cursó los dos últimos años en Italia (Parma) de Erasmus y 'free mover'. "Me decanté por Parma porque estaba cerca de Cremona, ciudad donde compaginaba la carrera con la especialización, ya que allí se hacían constantemente cursos de la SIVAE (*Società italiana veterinari animali esotici*) de la cual soy socia desde hace más de 10 años y en la que hace dos semanas pasé de simple asistente a ponente, uno de mis sueños hechos realidad", explica. Desde entonces ha completado más de 40 cursos y jornadas específicas de esta materia.

Ely recuerda con cariño su experiencia de dos veranos en Marineland: "El grueso de mi trabajo era de mantenimiento y limpieza de



instalaciones, pero considero que eso es parte del aprendizaje, desde la base. Hubo algunas cosas de gestión que no me gustaron pero no cambiaría esos dos años de prácticas, fui muy feliz y conocí a gente que merece la pena y con la que aún tengo buen trato". Hace dos años, consolidada ya en las Islas como especialista de exóticos, entró a colaborar precisamente con el parque acuático, donde intentó marcar una línea veterinaria que finalmente no se concretó.

Ely ha trabajado en un buen número de clínicas en Palma y también en Madrid, donde permaneció un año en la Clínica de Exóticos de Fuenlabrada. "Gracias a este año en Madrid pude volver y establecerme como 'freelance' ofreciendo el servicio de exóticos, rechazando la posibilidad de quedarme en otra clínica de renombre en la capital por volver y estar cerca de mi familia, amigos... y el mar", explica.

En la Isla permaneció cuatro años trabajando a media jornada en Faycan (Marratxí), de donde guarda un gratísimo recuerdo ("nunca pensé que pudiera reírme y aprender tanto", destaca). Allí atendía mayoritariamente a perros y gatos y compaginaba esa media jornada con un trabajo de 'freelance' en otros centros como Mascotas del Arenal, Son Rapiña, Es Fortí, Aragón y Canis. Fue finalmente Canis quien se llevó 'el gato al agua'. "Pedro y Lluís apostaron por mí y este servicio con de-

cisión. Sin ellos no estaría donde estoy", explica Ely, que trabaja presencialmente en el hospital los martes y los jueves con cita previa. El resto de la semana trabaja por su cuenta, vía móvil, llevando su agenda y adaptando sus horarios, por lo que si se quiere contactar con ella lo más rápido y efectivo es que se la trate de localizar en el teléfono.

Pero Ely es una persona inquieta y se mueve por vocación pura, por lo que hace un tiempo se embarcó en una aventura formativa con la empresa Servet Formación Oriental SL, de sus compañeros de la carrera José Luis Martos y su mujer Esmeralda, que se dedica a impartir cursos y con la que ha puesto en marcha dos másters, uno de medicina y cirugía de exóticos y un segundo, avanzado. "Se han apuntado 16 y 19 personas, respectivamente, de diferentes lugares, se hace en Madrid y los empezamos en enero. Todo el que quiera completar una formación integral sobre exóticos ya sabe qué tiene que hacer", bromea antes de subir a la consulta para ver un agapornis, primer cliente de la tarde.

Cuando el trabajo le deja, Ely practica pádel y juega al tenis playa, actividad que descubrió hace dos años. También le encanta todo lo relacionado con el mar y pasear en bicicleta, "pero —reconoce— Palma no está preparada para los ciclistas y actualmente la tengo aparcada". No como el trabajo. Damos fe de ello.

La Conselleria de Salut i el Col·legi estableixen les bases d'una fluïda col·laboració

La consellera de Salut del Govern de les Illes Balears, Patricia Gómez, i la directora general de Salut Pública i Participació, Maria José Ramos, varen rebre el passat 19 de febrer a Ramon Garcia i Margarita González, president i secretària del COVIB, respectivament, per conèixer de primera mà la situació del col·lectiu veterinari a les Illes i intercanviar les seves impressions. El Col·legi li traslladà a la consellera una sèrie de preocupacions puntuals en determinats àmbits i li presentà propostes concretes.

Per una banda, entre altres coses, el COVIB lliurà un escrit sobre el manteniment de llocs de feina dels veterinaris de Salut Pública en relació a la darrera modificació publicada al BOIB; per altra banda, es sol·licità l'acreditació dels Centres i Serveis Veterinaris



Foto cedida per CAIB

així com l'especialització específica de la Veterinària de Salut Pública, la qual cosa s'abordarà específicament en una imminent reunió amb la directora d'Accreditació, Docència i Recerca en Salut, Margalida Frontera; també es demanà l'establiment de mecanismes per garantir un ús correcte del medicament veterinari i el seu control sanitari. Finalment, s'abordà conjuntament el problema del control sanitari dels mercats municipals, un fet de competència municipal sobre el qual la Direcció general s'hi troba damunt, advertida pel COVIB. La DG informà al COVIB de la

seva proposta, que passa per modificar la Llei de Salut i recuperar així aquesta competència, la qual, posteriorment, passaria a ser desenvolupada per tècnics amb la formació especialitzada i competència per dur a terme aquest control de les condicions higiènico-sanitàries i verificar el compliment de la normativa sanitària aplicable. La Consellera va proposar parlar amb els responsables competents dels ajuntaments per recorda'ls-hi l'obligació de controlar els mercats i la necessitat de destinar recursos personals amb formació específica.

12

El Govern tranquil·litza: el risc de transmissió del Zika a les Illes és mínim

Per març es certificà el primer cas a balears, una dona de 67 procedent de la República Dominicana

En els darrers mesos i davant l'alarma que solen provocar aquestes notícies, la Conselleria de Salut ha volgut traslladar a la població de les Illes Balears un missatge de tranquil·litat davant el primer probable diagnòstic positiu de virus del Zika, atès que el risc de transmissió autòctona del virus és mínim per la baixa densitat de mosquits en aquesta època de l'any.

Aquest primer cas va ser una dona de 67 anys procedent de la República Dominicana que va arribar a Palma el 20 de gener i que va acudir al seu centre de salut a principis de febrer amb símptomes lleus que varen fer sospitar d'un possible cas de virus del Zika. Segons va admetre, la dona presentava ja símpto-

mes, com febre i malestar general, dos dies abans de viatjar a Espanya. Se li practicaren les proves serològiques i dies després, el Centre Nacional de Microbiologia -centre de referència en el diagnòstic i control de malalties infeccioses- confirmava el diagnòstic.

La Conselleria ha confirmat que la Unitat de Microbiologia de l'Hospital Universitari Son Espases disposa dels reactius necessaris per a la detecció del virus en sang, per la qual cosa el diagnòstic ja es pot fer en aquesta comunitat en menys de 48 hores, i garantir així la detecció precoç de possibles casos nous. Es tracta d'una de les primeres mesures que adoptà la Conselleria de Salut per a la detecció i el control de la malaltia a les Illes Balears.

La Direcció General de Salut Pública ha creat, així mateix, una comissió interdisciplinària per al seguiment i el control de malalties transmeses per vectors des d'on s'aborden aspectes clínics i assistencials, però també els que tenen a veure amb el control de les poblacions de mosquits vectors.

La malaltia pel virus del Zika presenta una simptomatologia en general lleu, que pot passar desapercebuda o diagnosticar-la erròniament de dengue, chikungunya o altres patologies víriques. Els símptomes principals són febre o dolors articulars passatgers, cansament i mal de cap. El període d'incubació oscil·la entre 3 i 12 dies i la durada de la simptomatologia, entre 2 i 7 dies.

Via lliure a la venda de la seu col·legial

Un 4% del total dels col·legiats participen en les assemblees ordinària i extraordinària



Un 4% dels col·legiats i col·legiades del COVIB participaren el passat 31 de març en les assemblees ordinària i extraordinària que convocà la junta a la seu de BMN, a Palma, just en l'any en el qual l'entitat ha assolit el seu major número de persones col·legiades, amb 607. Així, els presents varen tenir la capacitat de votar en l'assemblea ordinària sobre l'aprovació o no dels comptes de 2015 i del pressupost per a 2016. Les dues opcions sortiren aprovades per majoria. De la mateixa manera, varen ser els que votaren damunt l'únic punt del dia de l'assemblea extraordinària, que era

la venda de l'actual local del COVIB, situat en el carrer Cecili Metel, 14, de Palma. La majoria decidí donar carta blanca a la venda de la seu social. El president del Col·legi, Ramon Garcia, avançà que la nova seu, comprada el passat any, es troba en fase de condicionament, i afronta la compra del mobiliari i altres detalls, fet pel qual les previsions apunten a que seguiran les feines per espai d'uns mesos.

En l'assemblea s'abordaren més assumptes. Per una banda, el vicepresident del COVIB, Tolo Palou, va explicar el funcionament del sistema de recepta elec-

trònica (Prescrivet) que ha impulsat el Consell General de Col·legis Veterinaris i que ja es troba operatiu en algunes províncies. Palou insistí que es tracta d'un sistema incipient sobre el qual encara se'n desconeixen alguns detalls i l'abast de la seva practicitat (que el COVIB estudia actualment).

En un altre ordre de coses, la junta plantejà una modificació en el pagament de les quotes dels col·legiats, obrint el debat d'abonar-les trimestralment, tal com ara ha fet el Consejo General. Demanats sobre la necessitat o no d'aquest canvi i les implicacions (facilitats o dificultats) que entranya per al personal del Col·legi, Ramon Garcia es comprometé a mirar-ho amb deteniment i quantificar-ho. Per altra banda, el president informà de la presa d'accions immediates per part del Col·legi damunt la decisió del Govern Balear d'eliminar els professionals veterinaris de les convocatòries de places per dirigir els parcs naturals de la Comunitat Autònoma, així com les passes que s'han donat perquè les competències damunt el control d'aliments que tenen actualment els municipis tornin al Govern en els casos en els quals no se realitzen per part de professionals qualificats, així com passa en determinats indrets que ja han estat denunciats pel Col·legi.



Jornada sobre medicació i prescripció en clínica equina



El saló d'actes del Col·legi de Metges acollí el passat dia 5 de març una jornada organitzada pel COVIB sobre medicació i prescripció en clínica equina amb l'objectiu de repassar la legislació sobre subs-

tàncies actives i permeses i, sobretot, recordar als assistents les obligacions que tenen els manescals que hi treballen. La jornada comptà amb la presència de Juan Antonio De Luque, president d'AVEE, que introduí la jornada, i els ponents Miguel Llorca, inspector veterinari de la Conselleria d'Agricultura de Castelló i membre de la Junta de Govern de la *Federation Equin European Veterinary Associations i Tresorer (FEEVA)* i responsable del grup de treball de la xarxa de vigilància FEEVA; i Ramiro Casimiro, conseller tècnic del Departament de Medicaments Veterinaris de l'Agència Espanyola de Medicaments i

Productes sanitaris del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat.

Dos positius per dòping

Per altra banda, el passat any 2015 se realitzaren 321 controls de dopatge en les curses de trot celebrades arreu d'Espanya, amb la detecció de dos positius per substàncies no permeses en la competició. Durant 2016 es preveu l'increment l'organització de quarentenes en curses pel control de cavalls.

Des de la Federació espanyola s'ha iniciat una campanya a les xarxes socials per a la lluita a favor del joc net en el trot, tant pel que fa al cavall com a esportista federat, per tal de conscienciar el sector del deure de compliment de la normativa vigent amb la lluita contra el dopatge i el maltractament animal.

Competència entre companys i burocratització, principals problemes del sector veterinari èquid a Espanya

Juan Antonio de Luque, president de l'AVEE, respon a les preguntes de **VETERINÀRIA**

14

Què és la AVEE, de recent creació, i quin és el seu objectiu?

És el resultat de la suma de voluntats de l'Associació Andalusia i l'Espanyola de veterinaris especialistes en èquids. La nostra raó de ser se sustenta sobre la Formació Contínua dels nostres associats, per al que realitzem diversos cursos i jornades, així com el nostre congrés anual. D'altra banda, oferim tota la informació actualitzada dels canvis legislatius que afecten el treball diari dels veterinaris de cavalls, sobretot a la Llei del Medicament i als reglaments sobre Identificació Equina. Un altre dels objectius és desenvolupar i aportar eines de treball per facilitar la tasca diària del clínic equí, per exemple: el Model de Examen precompra, desenvolupat per AVEE; i l'aplicació informàtica Vademequus per a la recerca de Medicaments per a cavalls. Finalment, centram molts dels nostres esforços en lluitar contra l'intrusisme professional i la competència deslleial. Per això comptam amb un directiu dedicat exclusivament en aquest tema, i mantenim un contacte directe amb els Col·legis Veterinaris, els consells autonòmics i Nacional així com amb el Seprona, posant en coneixement d'aquests qualsevol denúncia dels nostres socis.



Quin és el principal repte a què s'enfronta en el present? I a curt termini?

En primer lloc, continuar potenciant la formació contínua amb jornades específiques i organitzant dos grans esdeveniments, el Congrés AVEE 2016 a Madrid el 2, 3 i 4 de juny; i el Congrés AVEE 2017, sent la primera vegada que es realitza a Espanya. A més, seguirem elaborant eines que facilitin i millorin el treball diari dels nostres socis, seguirem alertant a les institucions competents i a les autoritats dels incompliments de les lleis com la del medicament per part d'empreses o particulars, denunciant els casos d'intrusisme professional i treballant en

el grup de medicaments ja creat per AVEE, i creant un grup de treball de Benestar Animal Equí, una de les sol·licituds que ens arriben de la societat.

Quins són, al seu parer, els principals problemes de l'activitat professional equina al nostre país? Hi ha solució per a això?

El principal problema és la competència entre companys en tema de preus. Hi ha veterinaris que no valoren la carrera que han estudiat, ni la responsabilitat del seu exercici professional, pel que equiparen els seus serveis a la venda d'un producte qualsevol (com si venguessin peres o pomes), no entenen que millorar el benestar d'un cavall o salvar-li la vida és un servei a la societat que ha de tenir el seu preu just. La solució? Valorar el temps que un li ha dedicat a la seva carrera i el que li dedica al seu treball en el dia a dia, la qualitat de vida que adquireixes amb això, i al final tindràs els clients que et mereixes i que et faran gaudir més del teu treball i el que és més important de la teva família. Un altre problema important, és la gran quantitat de legislació existent i burocràcia que dificulta el treball diari amb els èquids.

Promoción de la seguridad alimentaria materno infantil en Balears

Es fundamental que las familias tengan acceso al conocimiento sobre los riesgos que les pueden ocasionar enfermedades y cuáles son las medidas se pueden tomar para prevenirlas. Éste es el caso del conocimiento sobre los agentes patógenos que se pueden presentar en los alimentos, qué enfermedades pueden provocar y qué alimentos hay que evitar en determinadas situaciones o qué prácticas se deben tomar para evitar estas patologías.

La exposición del consumidor a estos agentes patógenos se previene en gran medida gracias a las acciones de control que se aplican desde la producción de los alimentos, ya sea en la granja, en el huerto o en el mar; hasta el momento que llegan a nuestra mesa. Los organismos oficiales de control del ámbito de la seguridad alimentaria velan para que las empresas del sector de la alimentación cumplan con su responsabilidad de poner en práctica estas medidas y así abastecer el mercado de productos seguros.

Aún así, en determinadas situaciones estas medidas no son suficientes, ya que algunos de estos agentes patógenos están muy extendidos en el medio ambiente o porque un uso inadecuado de los alimentos los pueden incorporar. Es en estos casos cuando cobra especial importancia el conocimiento que puedan adquirir las familias para evitarlos.

A todo esto hay que añadir que algunas enfermedades de transmisión alimentaria tienen un especial impacto en los componentes de la familia más susceptibles a padecerlas, como son las mujeres en periodo de gestación, en periodo de lactancia o los niños.

El programa de salud materno infantil del ministerio de Salud se publicó en 1990 y en él se trata de manera específica el riesgo de la toxoplasmosis, pero no se hace del mismo modo para otros patógenos de transmisión alimentaria de igual o mayor impacto en la gestación y en la infancia.

Estas circunstancias han hecho que en el año 2012 se planteara una iniciativa por parte de una veterinaria del Servicio de Seguridad Alimentaria de las Islas Baleares para que las



familias adquieran el conocimiento necesario para proteger a su descendencia de agentes patógenos de exposición alimentaria que les puedan ocasionar diferentes dolencias.

Este proyecto se inició en 2014 tras la firma de una adenda del convenio de colaboración entre el Colegio de Veterinarios de las Islas Baleares y la Conselleria de Salut. Y se ha podido llevar a cabo gracias a la colaboración de la Gerencia de Atención Primaria de Mallorca, de las aportaciones personales de diferentes especialistas en enfermería y medicina y de la unidad de docencia de los diferentes hospitales de las Islas de ámbito público y privado.

Este proyecto tiene como base el reconocimiento que tiene el personal sanitario hospitalario y de centros de salud como líderes de opinión en salud para las familias, e incluye sesiones formativas para profesionales especialistas en el sector materno infantil como son pediatras, ginecólogos, enfermeros de pediatría, comadronas, además de médicos y enfermeros de familia. En estas sesiones además se les ofrece material didáctico para su uso en clases de preparación al parto y documentos informativos con un

lenguaje sencillo y claro para su distribución a las familias.

El contenido de estas actuaciones de promoción incluye, además de la revisión de las medidas de prevención frente a la toxoplasmosis, la descripción de otros agentes patógenos de impacto para la gestación y la salud de los más pequeños y las medidas que hay que tomar para prevenir las afecciones que provocan. El inicio de estas acciones de promoción se vio reforzado al coincidir con la publicación de unos consejos sobre alimentación segura por parte de la Agencia Española de Seguridad Alimentaria y Consumo (AECOSAN) "Consejos básicos para 40 semanas de tranquilidad".

Tanto los consejos dirigidos a la alimentación segura durante la gestación y la infancia que actualmente se distribuyen en centros de salud de las Islas Baleares como el tríptico para alimentación durante la gestación editado por la AECOSAN se pueden consultar en la página web del Servicio de Seguridad Alimentaria balear; en su apartado de recomendaciones a los ciudadanos:

<http://www.caib.es/sacmicrofront/contenido.do?mkey=M1201240754261795703345&lang=ES&cont=81938>

Estos consejos diferencian qué alimentos y qué prácticas se deben evitar para prevenir enfermedades. Se incluyen recomendaciones como la de no ofrecer miel a niños menores de 1 año para prevenir el botulismo infantil, la de evitar que hasta los 6 años los niños consuman carne de caza abatida por munición con plomo para prevenir el saturnismo o que la gestante no ingiera salmón ahumado para prevenir abortos o afecciones graves en su descendencia.

Esta iniciativa se ha basado en la repercusión que tiene la participación del conocimiento entre los profesionales de la veterinaria, enfermería y medicina en el fomento de la adquisición por parte de las familias de recursos para proteger su salud.

Los resultados que se ya se han obtenido de estas acciones de colaboración muestran la importancia de la actualización de conocimientos sobre seguridad alimentaria en el colectivo profesional asistencial y el interés que ha suscitado entre los profesionales que han participado en ellas.

Rosa M^ª Lull

Negociat Higiene Aliments Origen Animal
Direcció General Salut Pública i Consum



Notable assistència en el curs de formulació veterinària, a Palma

16

El passat 24 de febrer se va celebrar a la seu del Col·legi de Farmacèutics de les Illes Balears un curs de formulació veterinària, organitzat conjuntament per COFIB i COVIB i acreditat per la Comissió de Formació Continuada de Professions Sanità-

ries de les Illes Balears. La jornada, que comptà amb una participació acceptable, va ser impartit pel manescal David Flores i el farmacèutic Edgar Abarca, professors dels dos de la Universidad San Jorge.

Entre altres assumptes, es parlà de la

funció de la formulació veterinària, de legislació, del paper de la formulació com a eina terapèutica en veterinària i de possibles vies de col·laboració entre veterinaris i apotecaris en aquest àmbit i també en farmacoteràpia.

art al COVID

Manuel Ros exposa en el COVID

L'artista Manuel Ros (Palma, 1965) ha cedit tres de les seves pintures al Col·legi, on han romàs exposades durant el primer trimestre d'enguany. Es tracta de tres obres abstractes que defineixen l'estil d'aquest pintor, el qual començà exposant fa més de 25 anys a Nova York, i que ha realitzat diferents exposicions individuals a Palma, Manacor, Barcelona, Berlin, els Emirats Àrabs o Gant (Bèlgica), a més d'haver pres part en infinitat d'exposicions col·lectives, participant entre d'altres, en diferents edicions d'ARCO, en diverses col·leccions i obtenint premis i beques.



Caso clínico presentado por Clínica Veterinaria Arenal

Pilar García

Acude a consulta LUNA, perra entera cruce de Bretón, de 11 años de edad, con un nódulo lumbar de 9 cm de diámetro que descarga material purulento.

La perra vive en un finca en la zona d'Es Pilarí (Palma) junto a otra perra de su misma edad y tres gatitas, no recibe vacunas desde el 2010 y sus propietarios no documentan desparasitación periódica.

El nódulo apareció hace tres meses, ha ido creciendo y finalmente ha fistulizado.

Luna tiene 39,6°C de temperatura, el resto del examen general es normal, la perra está algo deprimida y los últimos dos días tiene menos apetito. La hematología y la bioquímica son normales.

Decidimos dar un tratamiento antibiótico (amoxicilina- ac. clavulámico a dosis de 22 mg/kg) durante 7 días, ver evolución y realizar citologías que puedan resultar diagnósticas.

1. ¿Cual es el diagnóstico diferencial?
2. ¿Es correcto hacer un tratamiento antibiótico previo a la citología?
3. ¿Qué pruebas diagnósticas realizarías?

Resolució a la pàgina 22



Altes

1062 - Arnau Arbona Cabooter

Des de l'1 de gener de 2016

1063 - Catalina Lladó Binimelis

Des de l'1 de gener de 2016

1064 - Luis Amengual Cabanellas

Des de l'1 de febrer de 2016

798 - Margarita Martorell Cañellas

Des de l'1 de març de 2016. Recol·legiació

Baixes

833 - Pepita Riera Riera

Des del 21 de gener de 2016

1034 - Marta Martínez Cordón

Des del 30 de gener de 2016

338 - Bárbara Coll Manresa

Des del 4 de febrer de 2016

Centres Veterinaris: Altes

Clínica Veterinaria

Avda. Des bon temps, 30 - Cala Millor

07560 Sant Llorenç des Cardassar

Titular: **Hans Georg Schimming**

ANIMAUX (Centre Veterinari)

C/ Conquistador, 96

07350 Binissaleu

Titular: **Margarita Vachiano Pons**

ANIMALSVET (Clínica)

C/ Isidoro Macabich, 5

07816 San Rafel de Sa Creu

Titular: **Amalia Canenave Álvarez**

Clínica VETS CIUTADELLA

C/ Sant Antoni M^o Claret, 25

07760 Ciudadela

Titulars: **Agustín Mercadal López**

Pedro Salord Moll

Clara Mayans Torres

Veterinària Sa Palla (Consultori)

Plaza del Pes de Sa Palla, 5 bajo

07002 Palma

Titular: **Silvia Piovesana**

Passion Pets, S.L (Consultori)

Avda. del Cister, 40 C Secar de la Real

07010 Palma

Titular no Veterinari: **Alberto Maldonado González**

Baixes

ANIMAUX (Centre Veterinari)

Carrer D'es Reg, s/n

07350 Binissaleu

Titular: **Margarita Vachiano Pons**

Clínica Veterinaria

Avda. Des bon temps, 5 Cala Millor

07560 Sant Llorenç des Cardassar

Titulars: **Hans Georg Schimming**

Voleu que els vostres col·legues coneguin com i on feis feina? Si estau interessats en que la vostra clínica surti a la revista **VETERINÀRIA**, no heu de fer res més que posar-vos en contacte amb el Col·legi mitjançant la pàgina web www.covib.org

Consultorio Veterinario Vidal Bonet

No sempre és així, ni molt manco, però en ocasions la vida te retorna allò que en un altre moment t'ha llevat. Li passà, més o manco, i per dues vegades, a Cati Vidal, veterinària que als 52 anys havia resultat acomiadada en una ocasió (d'lbabsa, en una reajustament polític de l'Administració) i acabà la feina en el consultori de Santanyí. Lluitadora infatigable, s'aferrà al que la 'pressió popular' li suggerí en aquell moment: muntar el seu propi consultori. I això va fer. En uns pocs mesos, el que un dia va ser la portassa de les vivendes familiars es convertí en el (de moment) nou punt d'atenció veterinària del poble de Santanyí. I li va molt bé.

Situat en el nº 10 del carrer Bisbe, en el centre històric de la vila, a uns pocs me-

tres de la plaça i l'Ajuntament, el Consultorio Veterinario Vidal Bonet és una petita però espaiosa i agradable planta baixa de dues estades, sala de espera i consulta, moderna i nova. Amb el mobiliari i l'equipament tècnic recent estrenats, Cati Vidal engegà en uns mesos aquesta aventura amb l'objectiu de ser la seva pròpia cap, de dependre d'ella mateixa, i també de fer una feina veterinària artesana, molt personal i de proximitat. El consultori té obert entre dilluns i divendres de 9.30 fins a les 13 hores i de 17 a 19 hores, i els dissabtes matí, entre les 10 i les 13 hores. A més, Cati viu just damunt, i fa vida de poble, un fet que li permet "fer alguns clients prenent un cafè a la plaça", assegura. També

Fitxa

Nom: Consultorio Veterinario Vidal Bonet.

Titulars: Cati Vidal Bonet.

Adreça: C/ Bisbe, 10. Santanyí.

Telèfon: 618 859 476.

E-Mail: cvidalb@hotmail.es

Teniu obert des de: 2 de setembre de 2015.

Equip humà que conforma la clínica: 1 veterinària.

Equip tècnic: Microscopi, esterilitzador, lector de microxips, gelera...

Especialitats: Medicina preventiva, assessorament, vacunes, desparasitacions, medicina general, alimentació

treballa a domicili, segons la tipologia del pacient i del client, desplaçant-se pel municipi on faci falta per una consulta. Però els orígens de tot plegat no foren tan senzills ni agradables.

La vida professional de Cati quedà trasbalsada el 6 de juliol de fa quatre anys, quan li comunicaren que acabava la seva feina com a tècnic del laboratori de mi-



crobiologia de l'Ibabsa, un lloc en el qual portava un quart de segle, i hagué de cercar-se la vida. "Vaig començar a Ibabsa, primer a serologia, després vaig passar a pinsos i més tard a microbiologia. La meua especialització, des de l'època universitària, havia anat encaminada cap a la bromatologia i sempre havia treballat en aquest camp. M'havia deixat la vida pel laboratori d'Ibabsa i de sobte un dia te veus fora i que has de començar de zero, o de més baix. I no saps com fer-ho", explica. "Amb 50 anys no havia posat mai una vacuna", afegeix ara rient per amagar el drama que li suposava aquella situació aleshores. Cati es recolzà en aquell moment en l'activitat d'un col·lega, Andreu Burguera, titular de la clínica veterinària de Cala d'Or i d'un consultori a Santanyí, familiar seu, del poble, el qual li donà feina a Santanyí el mateix dia que va saber que n'havia quedat sense. "El consultori obria dos matins a la setmana i supòs que Andreu, amb mi, va veure l'oportunitat de poder oferir un servei veterinari al poble cada dia", explica Cati. En aquells mesos de 'refrescament de conceptes', Cati passà per Son Reus, Son Sardina i Servei Urgències Veterinàries, de carrer Aragó, i es ficà de ple en la feina de consulta, com si d'una recent llicenciada es tractàs. Als dos anys, lamentablement,



acabà la feina i es tornà a veure en el carrer. Va ser quan la gent li donà la idea de muntar el seu propi negoci. Cati acceptà el repte i no se'n penedeix.

Així, el 2 de setembre de 2015 obrí la consulta per primera vegada després d'una reforma exprés de la cotxera del domicili familiar i des de llavors no ha aturat. "Hem de tenir en compte que estic tota sola i que el volum de feina d'un consultori és el que és, però Santanyí és un municipi amb un nombre notable d'habi-

tants estrangers, i molta gent que viu a fora vila, dos factors que fan que hi hagi un bon grapat de clients potencials. Faig una clínica de proximitat... i tranquil·litat i derivo a Cala d'Or tot allò que no puc assumir", explica amb naturalitat. D'aquesta manera, obrint el seu propi negoci, sent la seva pròpia cap, la veterinària s'ha posat en peu i camina amb pas ferm amb una feina que li permet ser ella mateixa, que és el que sempre ha fet. Però ara ningú més que ella no li pot dir res.

El Colectivo de Jubilados inicia sus actividades anuales con la misa de recuerdo a los fallecidos



20

El pasado día 5 de febrero se celebró la primera actividad anual del Colectivo que, como es ya tradicional, consistió en una misa celebrada en la Cripta de la Parroquial Iglesia de San Sebastián de Palma, en recuerdo y



suffragio de los veterinarios fallecidos de nuestro Colegio, que tuvo una numerosa asistencia. Tanto al inicio de la misa como durante la homilía el sacerdote oficiante dedicó unas afectuosas palabras a los asistentes, agradeciendo la atención del Colectivo por su numerosa presencia y dedicar la celebración de la Santa Misa a este fin.

Al acabar, los asistentes se reunieron a comer en el restaurante "Aromata", donde se aprovechó para hablar de las posibles actividades a celebrar durante el presente año y disfrutar de la alegría de este reencuentro tras las fiestas navideñas.

TOMEU ANGUERA



¿Es legal a día de hoy realizar intervenciones quirúrgicas a animales domésticos por cuestiones estéticas en España?

¿Hacia dónde evoluciona esta situación tras aprobar hace unos meses el Consejo de Ministros adherirse al convenio europeo sobre protección de animales de compañía?

Es esta una materia reservada a las Comunidades Autónomas y son ellas, por tanto, las que deben legislar al respecto. Es cierto que no existe un sentido legislativo único, cada Comunidad regula de forma diferente, por lo menos en matices y en aspectos muy concretos. El de la práctica de intervenciones quirúrgicas por cuestiones estéticas es uno de ellos, de tal forma y manera que existen normativas autonómicas que prohíben dichas prácticas (Cataluña, Madrid, Navarra, Andalucía...), otras que no se pronuncian y otras que las permiten si con ello se pretenden mantener las características o estándares de la raza (por ejemplo las orejas y la cola de un perro de raza bóxer).

Existiendo tal diversidad de respuestas deberemos centrarnos, por lo que respecta al menos a la primera pregunta de la consulta hoy planteada, en el mandato legal que rige en nuestra Comunidad, que no es otro que el contenido en la **Ley 1/1992, de 8 de abril, de protección de animales domésticos de Illes Balears**. En dicha Ley (y en idénticos términos se expresa su Reglamento de desarrollo, el Decreto 56/1994) se establece como prohibición de todo poseedor de un animal, practicarle mutilaciones “**excepto** las controladas por el facultativo competente en caso de necesidad o para darles la presentación habitual de la raza”.

Interpretamos con ello, a *sensu contrario*, que si se pretende llevar a la práctica una cirugía estética tal como recortar una oreja, o cortar una cola

para darle la presentación habitual de la raza (orejas y rabo en un bóxer, por seguir el ejemplo), dicha práctica es totalmente legal se la realiza un facultativo competente. En consecuencia, hoy en día, en la CAIB, **es legal** realizar intervenciones quirúrgicas a animales domésticos por cuestiones estéticas si se cumplen los requisitos indicados.

Ahora bien, y entramos ya en la segunda pregunta de la consulta, ¿seguirá siendo esto así? Parece ser que no, por cuanto en nota de prensa del Gabinete de Prensa del Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente, se anunció que en el Consejo de Ministros del **25 de septiembre de 2015**, se había autorizado (a propuesta del Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente), “la firma del Convenio europeo sobre protección de animales de compañía del **Consejo de Europa**”.

El Consejo de Europa (que reúne como miembros a 48 países europeos incluidos los 28 de la UE), establece a través de este Convenio los “principios básicos para asegurar la protección de los animales de compañía...” a la vez que se “**prohíben las intervenciones quirúrgicas cuyo objetivo sea modificar la apariencia de los animales o conseguiros otros objetivos no curativos**”.

Tras la autorización el Convenio debió ser remitido a las Cortes Generales para su adhesión, lo que supondrá, tras los trámites definitivos, un **compromiso** jurídicamente vinculante del Estado español, de acatar las disposiciones del Convenio.

Destacar del Convenio el mandato expreso contenido en su artículo 10 donde, textualmente se indica:

“Article 10 – Surgical Operations
Surgical Operations for the purpose of modifying the appearance of a pet animal or for other non-curative purposes **shall be prohibited and, in particular:**

*the docking of tails;
the cropping of ears;
devocalisation;
declawing and defanging.*

Exceptions to these prohibitions shall be permitted only:

if a veterinarian considers non-curative procedures necessary either for veterinary medical reasons or for the benefit of any particular animal;

to prevent reproduction”.

Entendemos que aún no se ha procedido a la aprobación de la adhesión por parte del Congreso ya que consultadas las bases de datos de trabajo habituales no consta que dicha adhesión se haya producido.

Pero cuando la adhesión sea efectiva el Convenio desplegará todos sus efectos, vinculando jurídicamente al Estado español y, por ende, a las Comunidades Autónomas, en ese momento estará prohibida la práctica de las intervenciones quirúrgicas por motivos estéticos en los animales de compañía.

Esta es nuestra opinión que hemos expresado en atención a los datos que hemos sido capaces de descubrir y según nuestro leal saber y entender y que sometemos a cualquier otra mejor fundada en Derecho.

Respuestas

1. Absceso por cuerpo extraño, absceso causa infecciosa (mordedura, arañazo, post-trauma), neoplasia cutánea o subcutánea.

2. Para evitar un diagnóstico citológico de proceso inflamatorio que ocultara un proceso neoplásico dimos el tratamiento antibiótico. Sin embargo en este caso si hubiéramos tomado la muestra en la primera visita ya hubiéramos hecho el diagnóstico de filarias. De hecho durante la evolución del caso tomamos muestras directas en dos ocasiones y observamos microfilarias en gran número.

3. Citología, biopsia.

Test de Knott o filtración que permite concentrar las microfilarias. Técnica de detección de antígeno de *Dirofilaria immitis* por Elisa o inmunocromatografía. Test de la fosfatasa ácida (método histoquímico) y PCR que permiten identificar la especie de microfilaria.

En el caso de Luna mediante la citología (aspiración aguja fina) se observó un patrón inflamatorio piogranulomatoso con infestación por filarias. El test Elisa para *Dirofilaria immitis* resultó negativo. No fue necesario el test de Knott ya que por observación directa de gota fresca en M.O. $\times 10$ se apreciaban microfilarias. La PCR fue positiva a *Dirofilaria Repens*.

Discusión

Las filarias son nemátodos que infectan el tj. conectivo y el sistema vascular de perros y gatos. Es una enfermedad de transmisión vectorial, *Culex pipiens sp* y *Culex theileri* son los géneros de mosquitos vectores en España. *Dirofilaria repens* y *Cercopithifilaria (Dipetalonema) grassi* son las dos especies de filaria cuyos adultos se localizan en el tj. subcutáneo o fascias musculares.

El gusano adulto de *D repens* puede vivir durante varios años entre capas titulares subcutáneas o capas conectivas profundas, desde donde excretan microfilarias a la corriente sanguínea del hospedador definitivo (a partir del 6^o-8^o mes post-infección) siendo accesibles a la picadura de los mosquitos.

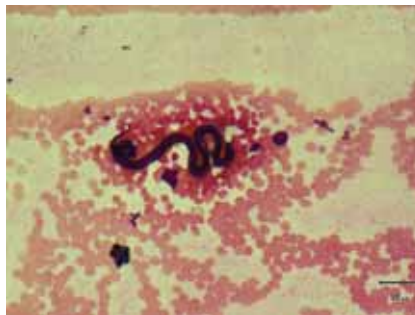


Foto cedida por Gloria Albinyana (Citopat)

D repens se encuentra en áreas templadas y tropicales de Europa, Asia y África. No hay demasiados estudios sobre la prevalencia de *D repens* en España, Cancrini et al en el 2000 estudió la prevalencia en dos protectoras del levante español y obtuvo unos resultados del 84,6% y el 37,2%; Merial en el 2005 detectó una incidencia de un 16% de *D repens* en Ibiza. La infección por *D repens* tiene un perfil asintomático y en general es un hallazgo. Se caracteriza por la presencia de nódulos subcutáneos no dolorosos donde reside el parásito adulto en la conjuntiva de un perro. Hay dos presentaciones clínicas que si muestran sintomatología: dermatitis nodular multifocal (sobretudo región facial) o pápulas pruriginosas (cuadro similar a sarna sarcóptica). Además en infestaciones masivas se pueden afectar órganos como bazo, hígado, riñón, pulmón, corazón y cerebro. El tratamiento recomendado es la extirpación quirúrgica de los nódulos cutáneos y la administración de esteroides y antibióticos según signos clínicos. También

está descrita la extracción del parásito aspirando con aguja tipo mariposa 19G sobre el nódulo. Como tratamiento microfilaricida podemos emplear: ivermectina, milbemicina oxima, moxidectina o selamectina. Un estudio en el 2002 describe el tratamiento de un caso combinando melarsomina y doramectina que resultó efectivo como adulticida y microfilaricida (no se recomienda este tratamiento por su agresividad).

Un estudio posterior (2015) demuestra la eficacia adulticida y microfilaricida de seis aplicaciones mensuales spot-on de imidacloprid/ moxidectina (Advocate Bayer). En el caso de Luna optamos por la extirpación quirúrgica del nódulo, selamectina spot-on, firocoxib y amoxicilina- ac.clavulámico. Tras la primera cirugía la zona central de sutura fracasó, fue necesario reavivar bordes, lavar y resuturar.

La evolución ha sido favorable, volvió a consulta en noviembre, después de 4 meses de selamectina spot-on y sigue en perfecto estado. *Dirofilaria repens* se considera una zoonosis emergente en Europa; España ocupa el tercer lugar en casos reportados (Italia 70%, Francia 17%, España 15%, Grecia 9%) y la distribución va unida a la distribución de microfilaremia en perros y gatos.

La prevención de la dirofilariosis cutánea se puede llevar a cabo mediante la administración mensual de lactonas macrolíticas (ivermectina, moxidectina, selamectina), lo que explica que en los perros que visitan periódicamente al veterinario la prevalencia de *D repens* sea muy baja.



Presència de CAEV a Balears

General

L'Artritis/Encefalitis Caprina Vírica (CAEV) és una infecció vírica persistent causada per un lentivirus. Es transmet principalment de mares a cries a les etapes primeres de la vida, per ingestió de calostre o llet que conté el virus, per contacte directe, fomites durant l'alimentació, llet contaminada a les sales de munyir, i fins i tot transmissió iatrogènica a través d'agulles contaminades... La possibilitat de la transmissió "in utero" és un tema controvertit.

La majoria de les cabres infectades no manifesten simptomatologia clínica, però es mantenen persistentment infectades i poden transmetre el virus. El període d'incubació es molt variable. La majoria de les cabres s'infecten quan són molt joves i no és fins després de mesos o anys quan apareixen els símptomes. El principal símptoma clínic de la infecció es manifesta en cabres adultes principalment en forma de artritis severa de l'articulació carpiana o "genoll gran". L'encefalitis es dona sobre tot per la infecció de cabrits de 2 a 6 mesos d'edat, però es necessari fer un diagnòstic diferencial per descartar altre síndromes o infeccions. En ambdós síndromes es pot

presentar mamitis amb induració.

Donat que no hi ha un tractament terapèutic ni vacunal específic, l'eradicació de la CAEV dins l'explotació es basa en la detecció precoç de la malaltia. Els animals afectats es poden medicar per millorar la simptomatologia d'artritis, i el control s'ha d'enfocar per evitar els contagis especialment a través de la llet materna, podent arribar inclòs a mesures dràstiques com el sacrifici dels portadors.

Diagnòstic serològic

El diagnòstic serològic de CAEV presenta algunes limitacions, que exposen a continuació. La seroconversió generalment es produeix després de mesos, en lloc de setmanes (21 dies en general) i pot ésser impredecible. A més, algunes cabres amb CAEV poden mantenir-se seronegatives i les cabres amb títols baixos poden tornar-se temporalment seronegatives. Els anticossos del calostre poden interferir i donar falsos positius a les cries. A les cabres adultes, un resultat positiu pot indicar que la cabra està infectada de manera persistent, però no significa que l'animal, valorat individualment, mostri símptomes de CAEV, perquè la majoria de les cabres infectades

són asimptomàtiques. Igualment que a altres patologies, la serologia és una important eina diagnòstica a nivell de control de guardes, no tant a nivell individual.

Situació a Balears

La CAEV es troba àmpliament distribuïda pel món. El primer cas a Espanya va ser reportat a l'any 1984 a Àlaba i des de llavors, diverses CCAA han anunciat serologies positives a CAEV. A la nostra comunitat autònoma mitjançant el laboratori de Sanitat Animal de Semilla (abans Ibabsa), a partir de l'any 2000 s'han anat realitzant anàlisis serològics particulars i diversos estudis epidemiològics de CAEV, alguns dels quals lligats a estudis de Maedi-Visna en ovelles. Fins l'any 2005 la tècnica serològica de referència era la immuno difusió en gel àgar (AGID amb antigen gp135), i a partir de l'any 2006 va ser substituïda per la tècnica Enzyme Linked Immuno Sorbent Assay (ELISA, amb antigen gp28), més automatitzable, millor detectabilitat i fàcil interpretació que l'anterior, on l'ús de l'antigen p28 permet la detecció d'un ampli espectre de variants serològiques de la malaltia.

Any	Tècnica	Illa	Nº Explotacions	Total mostres	Total Positius
2000	AGID	Mallorca	5	692	52
		Eivissa	1	273	19
2001	AGID	Mallorca	2	606	82
2002	AGID	Mallorca	1	127	17
2003	AGID	Mallorca	1	3	1
2004	AGID	Mallorca	1	5	2
2005	AGID	Mallorca	1	1	0
		Mallorca	8	1371	433
		Menorca	1	233	73
2006	ELISA	Eivissa	1	475	206
		Mallorca	Cabres mallorquines	310	0
2007	ELISA	Mallorca	10		
2011	ELISA	Mallorca	1	21	0
2014	ELISA	Menorca	1	220	63
2015	ELISA	Menorca	4	1158	166

Taula: Anàlises realitzades de CAEV al laboratori (inclou estudis i anàlises per sospita)

De la taula, es pot deduir clarament que des de la introducció de la CAEV a les nostres Illes, començada a ser detectada a l'any 2000, la seva presència al llarg dels anys és recurrent al nostre ramat cabrum de les tres illes grans, no es tenen dades de Formentera. El ramat de raça mallorquina sembla no afectat pel virus, tal vegada degut a la seva condició de rusticitat i d'apetititud no lletera, encara que el virus s'ha detectat a altres races autòctones d'altres CCAA. Al llarg dels anys d'anàlisi de CAEV,

ha quedat patent que diagnòstic serològic precoç és una de les eines més efectives a l'hora d'aplicar mesures de control i d'eradicació de la malaltia.

Antònia Pujol Pons

(Resp. Qualitat Laboratori SEMILLA)

Tomeu Martí Álvarez

(Resp. Laboratori Sanitat Animal SEMILLA)



A.M.A. COMPAÑÍA
LÍDER EN SEGUROS DE
COCHE POR CALIDAD
PERCIBIDA, FIDELIDAD Y
PRESCRIPCIÓN

Fuente: Informe anual ISSCE
[dic 2014]

Hasta un

60%* bonificación

en su seguro de Automóvil

- ✓ AMPLIA RED DE TALLERES PREFERENTES
- ✓ REPARACIÓN Y SUSTITUCIÓN DE LUNAS A DOMICILIO
CON DESCUENTOS DE UN 50% POR NO SINIESTRALIDAD
- ✓ PÓLIZAS DE REMOLQUE
- ✓ LIBRE ELECCIÓN DE TALLER
- ✓ ASISTENCIA EN VIAJE 24 HORAS DESDE KILÓMETRO CERO
- ✓ PERITACIONES EN 24 HORAS
- ✓ RECURSOS DE MULTAS
- ✓ DECLARACIÓN DE SINIESTROS POR TELÉFONO E INTERNET



www.amaseguros.com
902 30 30 10

A.M.A. PALMA DE MALLORCA

Barón de Pinopar, 10 Tel. 971 71 49 82 pmallorca@amaseguros.com

Síguenos en     

[*] Promoción válida para presupuestos de nueva contratación, realizados hasta el 31 de diciembre de 2016. No acumulable a otras ofertas. Consulte condiciones en su oficina provincial A.M.A.